

Poradnia prawna

Sekcja prawa karnego

SSP

Zajęcia nr 3:

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu,
bezpieczeństwu powszechnemu i
bezpieczeństwu w komunikacji.

Środki przymusu procesowego

MGR BŁAŻEJ BOCH

KATEDRA POSTĘPOWANIA KARNEGO

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII

UNIwersytet Wrocławski

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

- ▶ Opisane są w rozdziale XIX k.k. – przestępstwa godzące w życie lub zdrowie człowieka.
- ▶ **Prawo do życia** jest podstawowym i przyrodzonym – niezależnym od woli ustawodawcy – prawem przysługującym każdej istocie ludzkiej. Stanowi ono niezbędny warunek do korzystania przez człowieka ze wszystkich innych praw i wolności. Prawo do życia poręczają międzynarodowe standardy praw człowieka (art. 6 MPPOiP, art. 2 KE).
- ▶ Konstytucja RP w art. 38 zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.
- ▶ Analiza treści rozdziału XIX KK pozwala na wyodrębnienie trzech grup przepisów, które co do zasady chronią człowieka przed:
  - a) **zamachami na życie** (art. 148–155 KK),
  - b) **zamachami na zdrowie** (art. 156–157a KK),
  - c) **narażeniem na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia** (art. 158–162 KK).

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

- ▶ Ze względu na zagrożenie ustawowe większość przestępstw z rozdziału XIX Kodeksu karnego należy do kategorii **występków**. **Zbrodniami** są zabójstwa w typie podstawowym (art. 148 § 1 KK) i w typach kwalifikowanych (art. 148 § 2 i 3 KK) oraz spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu typie podstawowym (art. 156 § 1 oraz w typie kwalifikowanym (art. 156 § 3 KK).
- ▶ Większość przestępstw z tego rozdziału podlega ściganiu w trybie **publicznoscargowym z urzędu**. Przestępstwa z art. 160 § 3 KK oraz z art. 161 § 1 i 2 KK ścigane są na wniosek pokrzywdzonego, podobnie jak występki z art. 157 § 5 KK, gdy pokrzywdzonym jest osoba najbliższa. Ściganie przestępstwa określonego w art. 157 § 2 i 3 KK odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą.

Od kiedy można mówić o życiu i zdrowiu człowieka?

Zob. postanowienie SN z dnia 30.10.2008 r. (I KZP 13/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 90), gdzie wyrażona została następująca teza: „Pełna prawnokarna ochrona zdrowia i życia przysługuje dziecku nienarodzonemu od:

a) rozpoczęcia porodu (naturalnego),

b) w wypadku operacyjnego zabiegu cięcia cesarskiego kończącego ciążę na żądanie kobiety ciężarnej – od podjęcia pierwszej czynności medycznej bezpośrednio zmierzającej do przeprowadzenia takiego zabiegu,

c) w wypadku konieczności medycznej przeprowadzenia zabiegu cięcia cesarskiego lub innego alternatywnego zakończenia ciąży – od zaistnienia medycznych przesłanek takiej konieczności”.

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

- 1) przestępstwo zabójstwa i nieumyślnego spowodowania śmierci;
- 2) ustalenie zamiaru sprawcy przy zabójstwie;
- 3) opis czynu i kwalifikacja prawna;
- 4) błąd co do znamienia typu czynu zabronionego;
- 5) *aberratio ictus*.

Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 13 maja 2002 r. V KKN 141/01

Wypada więc wyjaśnić, jaka powinna być prawidłowa ocena materialnoprawna nietypowego stanu faktycznego. Otóż w nauce prawa tego typu stany faktyczne rozważane są - w ramach instytucji błędu - jako tzw. "zboczenie działania" (aberratio ictus vel iactus). Oskarżony chciał (zamiar bezpośredni) zabić człowieka i w istocie człowieka zabił. Sprawca nie pomylił się co do podmiotu czynności wykonawczej (dyspozycja przepisu typizującego przestępstwo zabójstwa, określonego w art. 148 (czy to w § 1, czy to w § 2) brzmi wszak: "kto zabija człowieka,, nie zaś, nawiązując do realiów dowodowych niniejszej sprawy, "kto zabija J. Ł." lub "kto zabija K. S.", ale co do kierunku, w którym rozwinię się akcja (por W. Wolter, Nauka o przestępstwie, Warszawa 1973, s. 226). Skoro sprawca chciał zastrzelić człowieka i zastrzelił człowieka - taki błąd uznać należy za nieistotny (odmiennie przedstawiałaby się sytuacja, gdyby sprawca chciał zastrzelić zwierzę, zaś trafiłby człowieka - rozważania dotyczące tego typu zboczenia działania przekraczają jednak ramy rzeczowej potrzeby wyznaczanej stanem faktycznym ustalonym przez sądy w niniejszej sprawie). W konsekwencji, oskarżonemu przypisać należy sprawstwo zabójstwa nie dwóch, a jednej osoby, za to w formie stadialnej dokonania i - uwzględniając poczynione przez sądy, a niekwestionowane przez oskarżonego, ustalenia co do jego intencji dotyczących osoby J. Ł. - z zamiarem bezpośrednim. Stwierdzenie, iż w przebiegu wydarzeń przejawiało się zboczenie działania, zobowiązuje sąd także do odpowiedniego skonstruowania opisu czynu, jaki powinien być przypisany oskarżonemu. To ostatnie zadanie może okazać się nieco bardziej skomplikowane. Nie wkraczając w szczegóły o charakterze "technicznym", którymi dopełni opis czynu sąd, któremu przekazano rozpoznanie sprawy (w uchylonej części) do ponownego rozpoznania, wskazać należy, iż opis ten, uwzględniając realia sprawy, poza określeniem miejsca, czasu i sposobu działania, powinien wskazywać, iż "oskarżony działając w zamiarze bezpośrednim zabicia człowieka (a to J. Ł.), oddał strzał z broni palnej (...), a w wyniku chybienia zabił inną osobę (a to K. S.)...".

Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 listopada 2002 r., II AKa 331/02

Czyn oskarżonego, polegający na usiłowaniu zabójstwa (z zamiarem bezpośrednim) Jacka Ł., a powodujący, na skutek chybionego strzału, śmierć stojącej obok córki oskarżonego, uzasadnia kwalifikację kumulatywną, tj. usiłowanie zabójstwa (art. 13 § 1 KK w zw. z art. 148 § 1 KK) i nieumyślne spowodowanie śmierci innego człowieka (art. 155 KK zw. z art. 11 § 2 KK).

Kazus nr 1 – zarzut w wersji pierwszej

W dniu 15 lipca 2014 roku w Stolnie, działając z bezpośrednim zamiarem zabicia człowieka, oddał strzał z posiadanej broni myśliwskiej w postaci sztucera w kierunku Janiny L. i Marka K., w wyniku czego pocisk ugodził Janinę L. w klatkę piersiową po stronie lewej, powodując rozerwanie lewej komory serca i zgon Janiny L., tj. o czyn z art. 148 § 1 k.k.

Kazus nr 1 – zarzut w wersji drugiej

W dniu 15 lipca 2014 roku, bezpośrednio zmierzając do pozbawienia życia Marka K., nieumyślnie spowodował śmierć Janiny L. poprzez postrzelenie jej za pomocą broni palnej w okolice klatki piersiowej, czym spowodował rozerwanie lewej komory serca, co skutkowało natychmiastowym zgonem kobiety, przy czym zamierzonego celu nie osiągnął ze względu na słabą widoczność, tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 155 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) zabójstwo;
- 2) zabójstwo eutanatyczne;
- 3) zabójstwo eutanatyczne czynne i bierne;
- 4) granica wieku od kiedy można skutecznie wyrazić żądanie zabójstwa eutanatycznego.

Kazus nr 2

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 150 KK jest życie człowieka rozumiane analogicznie jak w dyspozycji art. 148 KK. Przepis ten, zważywszy na znamię strony przedmiotowej – żądanie zabójstwa pochodzące od pokrzywdzonego – eksponuje obiektywną wartość życia ludzkiego. Prawna ochrona życia jest więc w tym przypadku niezależna od woli tego, kto jest dzierżycielem (dysponentem) tego dobra. Bez znaczenia dla naruszenia normy sankcjonowanej zawartej w tym przepisie jest również "kondycja" przedmiotu ochrony oceniana przez pryzmat możliwości utrzymania człowieka przy życiu.

R. Kokot [w:] R. A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, *Legalis* – cytaty na kolejnych slajdach również pochodzą z tego źródła (do slajdu nr 17)

Kazus nr 2

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 150 KK jest życie człowieka rozumiane analogicznie jak w dyspozycji art. 148 KK. Przepis ten, zważywszy na znamię strony przedmiotowej – żądanie zabójstwa pochodzące od pokrzywdzonego – eksponuje obiektywną wartość życia ludzkiego. Prawna ochrona życia jest więc w tym przypadku niezależna od woli tego, kto jest dzierżycielem (dysponentem) tego dobra. Bez znaczenia dla naruszenia normy sankcjonowanej zawartej w tym przepisie jest również "kondycja" przedmiotu ochrony oceniana przez pryzmat możliwości utrzymania człowieka przy życiu.

Kazus nr 2

Zabójstwo eutanatyczne można popełnić zarówno w formie działania, jak i zaniechania (tzw. eutanazja czynna i bierna). Sprawcą zabójstwa eutanatycznego będzie więc zarówno ten, kto w warunkach art. 150 § 1 KK zaaplikował ofierze środek toksyczny, jak i ten, kto nie podał leku podtrzymującego funkcje życiowe organizmu. W drugim przypadku, pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wymagałoby wykazania, że na sprawcy spoczywał prawny, szczególny obowiązek zapobieżenia śmierci pokrzywdzonego (por. *D. Kowalska, Eutanazja w polskim prawie karnym a granice dopuszczalności interwencji lekarskiej, Prok. i Pr. 2002, Nr 1, s. 89–90; W. Szkotnicki, A. Kaczor, Eutanazja..., s. 54*).

Kazus nr 2

Żądanie jako znamię występku z art. 150 § 1 KK to uzewnętrzniiony wyraz stanowczej i niewątpliwej woli ofiary pozbawienia jej życia (wyr. SN z 24.2.1936 r., II K 2240/35, OSN 1936, Nr 9, poz. 336). Charakteryzują ją kategoryczność i jednostronność. Cechy te są właściwe także innym imperatywnym aktom woli – rozkazowi lub poleceniu, od których żądanie różni się brakiem odpowiedzialności prawnej lub służbowej w przypadku jego niewykonania. Z samego użycia przez ustawodawcę terminu "żądanie", wynika domniemanie, że musi być ono poważne i jednoznaczne oraz wyrażać niewątpliwą i niezłomną wolę osoby żądającej. Nie może być wynikiem chwilowego, choćby nawet głębokiego, załamania psychicznego (np. zawód miłosny, śmierć osoby bliskiej), a także ciężkiego, ale przemijającego cierpienia fizycznego (np. doznana ciężka i bolesna kontuzja).

Kazus nr 2

Żądanie musi wynikać z aktualnego i istniejącego stanu cierpienia. Żądający musi domagać się niezwłocznego spełnienia żądania. Nie może więc być oświadczeniem woli "*na przyszłość*" (*pro futuro*), na wypadek wystąpienia okoliczności uzasadniających żądanie, jeśli w chwili ich zaistnienia wyrażenie żądania nie byłoby możliwe (tzw. "*testament życia*") – odmiennie, pod warunkiem stosownych zmian legislacyjnych (*D. Kowalska, Eutanazja...*, s. 100). Jeżeli spełnienie żądania zabicia nie nastąpi niezwłocznie, dla stwierdzenia jego aktualności wymagane byłoby jego ponowienie, o ile nie zachodziłyby inne okoliczności wskazujące na trwanie żądającego w takim postanowieniu.

Kazus nr 2

Żądanie może być skutecznie wyrażone jedynie przez osobę mającą pełne rozeznanie co do jego treści i znaczenia. Nie może być ono jednak postrzegane przez pryzmat wymogów stawianych aktom woli w rozumieniu cywilistycznym. Tym samym prawnokarnej relewancji żądania nie można wyprowadzać ze zdolności do czynności prawnych. **Nieskuteczne będzie żądanie wysuwane przez osoby psychicznie upośledzone, cierpiące na choroby psychiczne oraz takie, które nie osiągnęły określonej dojrzałości psychospołecznej z racji wieku.**

Kazus nr 2

Współcześnie w nauce prawa karnego metrykalna granica skuteczności żądania przyjmowana jest z reguły na poziomie 17–18 roku życia. Dla określenia granicy wieku doktryna posługuje się różnymi nazwami i opisami – zaczerpniętymi zarówno z języka powszechnego, jak i prawnego – o zróżnicowanych desygnatach znaczeniowych (np. małoletni, niepełnoletni, dziecko, nieletni, pozostający pod władzą rodzicielską). Niektóre z nich posiadają swoje definicje normatywne precyzyjnie wytyczające granice wieku, z którymi ustawa łączy określone skutki prawne. Powszechnie jednak w literaturze podkreśla się, że nie można oceniać skuteczności takiego żądania bez uwzględnienia stopnia rozwoju konkretnej osoby wyrażającej wolę pozbawienia jej życia (por. np. *R. Krajewski*, Przepięstwo eutanazji w KK z 1997 r., *Prok. i Pr.* 2005, Nr 2, s. 68; *D. Kowalska*, *Eutanazja...*, s. 93).

Zdaniem *A. Zolla*, skuteczne żądanie może już wyrazić osoba, która ukończyła 16 lat.

Kazus nr 2

W doktrynie prawa karnego podkreśla się, że brak choćby jednej z przesłanek określonych w art. 150 KK będzie powodował odpowiedzialność z typu podstawowego art. 148 KK. Eutanazja dziecka lub osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie – choćby z uwagi na brak relewantnego „żądania” – byłaby kwalifikowana jako zabójstwo w typie podstawowym. Nie ulega jednak wątpliwości, że nie zawsze brak przesłanek z art. 150 KK będzie prowadzić do odpowiedzialności sprawcy za zabójstwo w typie podstawowym. Nie jest przestępstwem uwzględnienie żądania pacjenta lub przedstawiciela ustawowego odstąpienia od uporczywej terapii, a nawet bez takiego żądania, odstąpienie od działań uporczywych. Uporczywa terapia nie jest objęta obowiązkiem lekarskim działania, także wtedy gdy jej brak pozostaje w związku z przyczynowym ze śmiercią pacjenta.

L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, *Szczególne świadczenia zdrowotne. System prawa medycznego. Tom 2, Warszawa 2018, Legalis*

Kazus nr 2

Odnośnie do eutanazji czynnej pośredniej należy stwierdzić, że nie uniknie odpowiedzialności karnej lekarz, który skrócił życie pacjenta, łagodząc jego cierpienia, jeżeli istniała możliwość zastosowania takiego środka, który w danych okolicznościach nie tworzył zagrożenia życia dla pacjenta lub też użyty środek został podany w dawkach przekraczających istniejącą konieczność łagodzenia bólu¹⁴⁹. Ustalenie treści obowiązków lekarza w stanach terminalnych powinno dokonywać się przy uwzględnieniu treści praw pacjenta do umierania w spokoju i godności, oraz art. 30 i 32 KEL.

L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, *Szczególne świadczenia zdrowotne. System prawa medycznego. Tom 2, Warszawa 2018, Legalis*

Kazus nr 3

Zasadnicza problematyka:

- 1) art. 157 k.k.;
- 2) przestępstwa z zaniechania, gwarant, art. 2 k.k.;
- 3) art. 77 k.w.;
- 4) odpowiedzialność za posiadane zwierzę

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Rodzajowym dobrem chronionym czynów stypizowanych w rozdziale XX KK w ujęciu większości doktryny jest bezpieczeństwo powszechne, czyli bezpieczeństwo przed zagrożeniem dla życia lub zdrowia większej, przy czym nieoznaczonej z góry, liczby osób lub mienia w wielkich rozmiarach (*Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 399–400; *R.A. Stefański*, w: *Wąsek* (red.), Kodeks karny, t. 1, 2006, s. 451–453; inaczej *K. Buchała*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu, s. 191 i n.). *G. Bogdan* wskazuje, że racją wyodrębnienia przepisów jest specyficzny charakter **ataku** na dobra prawne, zaś ochrona zostaje przesunięta na wcześniejszy etap, charakteryzujący się wywołaniem zagrożenia dla zróżnicowanych dóbr, spośród których na pierwszy plan wysuwa się życie i zdrowie oraz mienie, zaś bezpieczeństwo powszechne rozumieć należy jako stan, w którym wartościom tym nie zagraża bezprawna ingerencja (*tenże*, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 402–403).

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Zdaniem *G. Bogdana* niebezpieczeństwo należy rozumieć jako "powstanie sytuacji, która w drodze dalszych dynamicznych przekształceń doprowadzić może do powstania zmian w świecie realnym, które podlegają negatywnej ocenie z punktu widzenia społecznie akceptowanego wzorca" (tenże, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 403). Jako kryteria **powszechności** zagrożenia wskazuje się znaczną i niespersonifikowaną grupę osób bądź konkretną **liczbę podmiotów**, od której rozpoczyna się **powszechność** niebezpieczeństwa. Jak stwierdza *A. Marek*, powszechność jest pojęciowym przeciwieństwem zagrożenia indywidualnego, które obejmuje ściśle określone osoby bądź przedmioty, a kryterium rozróżniającym jest wskazanie m.in. w art. 163 § 1 KK na zagrożenie życia lub zdrowia **wielu osób** albo **mienia w wielkich rozmiarach** (*Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 400).

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji

Rozdział XXI KK stanowi w pewnym stopniu kontynuację rozdziału XX KK (zob. Uzasadnienie, pkt 1). Obejmuje zachowania zagrażające bezpieczeństwu w komunikacji, co według dominującego poglądu należy uznać za **rodzajowe dobro chronione**. Innego zdania jest *G. Bogdan*, który, podobnie jak w wypadku dobra rodzajowego z rozdziału XX KK, uważa, że przesłanką wyodrębnienia tej grupy przepisów jest "sposób zamachu na dobro prawne, a nie sam charakter owego dobra". Bezpieczeństwo w komunikacji jest jedynie postulowanym stanem, charakteryzującym się brakiem zagrożeń dla dóbr, przede wszystkim życia i zdrowia, w dalszej kolejności mienia. To te wartości są chronione przez normy zawarte w rozdziale XXI KK (*tenże*, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 442). Wydaje się, że bezpieczeństwo w komunikacji można uznać za samoistne dobro chronione w tym znaczeniu, że bezpieczeństwo ruchu jest wartością, która służy ochronie życia i zdrowia jego uczestników, a także mienia. Ruch powinien być bezpieczny nie dla samej idei bezpieczeństwa, ale ze względu na zagrożenie dla wspomnianych dóbr, jakie niesie ze sobą zachowanie sprzeczne z zasadami bezpieczeństwa w ruchu.

Spośród nowelizacji rozdziału XXI KK najważniejszą było dodanie w 2000 r. art. 178a KK, penalizującego prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub odurzenia, karanego wcześniej w ramach wykroczenia z art. 87 KW.

Kazus nr 4

Zasadnicza problematyka:

spowodowanie niebezpiecznego zdarzenia zagrażającego życiu lub zdrowiu wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach.

Kazus nr 4

Zdarzenie zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób wówczas gdy istnieje realne niebezpieczeństwo utraty życia lub doznania uszczerbku na zdrowiu przez co najmniej 10 osób. Ustawodawca w prawie karnym posłużył się pojęciami „kilka” (art. 301 § 1-2) i „wiele”(art. 140 § 2 i art. 300 § 3) – (Komentarz do KK pod red. M. Filara wyd. 1 str. 635).

Wiele obejmuje więcej niż dziewięć, a więc nie mniej niż dziesięć. Znamię to zatem musi dotyczyć większej liczby osób niż kilka (wyrok SA w Lublinie z 2 lutego 2004r., II Aka 421/03, Prok. I Pr. 2004, nr 11-12, poz.24 doatek).

Kazus nr 4

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2003 r., sygn. I KZP 49/02

Zawarte w dyspozycji art. 163 § 1 k.k. znamię „mienie w wielkich rozmiarach” odnosi się do cech przestrzennych substancji materialnej objętej zagrożeniem - nie wyraża natomiast warunku odpowiedzialności w postaci określonej wartości tego mienia. Wartość mienia zagrożonego spowodowanym przez sprawcę zdarzeniem, określonym w tym przepisie - podobnie jak inne cechy indywidualizujące czyn - ma wpływ na ocenę stopnia jego społecznej szkodliwości.

Kazus nr 5

Zasadnicza problematyka:

- 1) wypadek komunikacyjny;
- 2) uczestnik ruchu drogowego.

Kazus nr 5

Na gruncie art. 145 KK z 1969 r. wystąpiła różnica poglądów co do tego, kto może być podmiotem tych przestępstw. Problem ten nie stracił na aktualności także na tle nowego uregulowania. Przyjmowano, że krąg podmiotów tego przestępstwa został ograniczony do osób uczestniczących w ruchu, gdyż przepis wskazuje, że sprawcą jest ten, kto narusza zasady bezpieczeństwa w ruchu, a to może uczynić tylko osoba, którą one obowiązują. Osoba nie uczestnicząca w ruchu, np. rzucająca kamieniami w przejeżdżający pojazd w razie spowodowania skutków opisanych w tym przepisie, ponosić może odpowiedzialność za przestępstwo skutkowe, np. z art. 156 § 2 lub 157 § 3 KK (*M. Olszewski*, Ochrona bezpieczeństwa drogowego w nowym kodeksie karnym, *Pal* 1970, Nr 4, s. 38; *K. Buchała*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu..., s. 26 i 87; *tenże*, [w:] *Bogdan, Zoll*, Kodeks karny, t. II, 2008, s. 441; *E. Szwedek*, Wypadek drogowy, *NP* 1973, Nr 12, s. 1730; *Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 418).

R. A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, *Legalis – rozważania na kolejnych slajdach również pochodzą z tego źródła (do slajdu nr 29)*.

Kazus nr 5

Prezentowano też pogląd, że podmiotem tych występków może być każdy, kto dopuszcza się naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu jako reguł określających warunki bezpieczeństwa ruchu [J. Bafia, Ochrona bezpieczeństwa ruchu lądowego, wodnego i powietrznego w projekcie kodeksu karnego i w projekcie prawa o wykroczeniach, NP 1969, Nr 2, s. 187.

Pogląd ten słusznie zyskał akceptację w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyr. SN z 26.9.1972 r., V KRN 379/72, OSNKW 1973, Nr 1, poz. 9; wyr. SN z 17.1.1973 r., Rw 77/72, OSNPG 1973, Nr 6, poz. 71). Organ ten stwierdzał, że: „Podmiotem przestępstwa drogowego może być każdy uczestnik ruchu, a także inna osoba zobowiązana do zapewnienia bezpieczeństwa ruchu pojazdów, do troszczenia się o konserwację i naprawę szlaków komunikacyjnych oraz o ich właściwe oznakowanie i odpowiednią sygnalizację. Podmiotem takiego przestępstwa może być również każdy sprawca zamachu na bezpieczeństwo ruchu”. (...) "Zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym mogą być naruszone przez bezpośrednich użytkowników dróg (uczestników ruchu) takich jak: kierowcy, rowerzyści, woźnice, osoby prowadzące czy pędzące zwierzęta, piesi poruszający się po miejscach, na których odbywa się ruch pojazdów itp. Wszystkie te osoby obowiązują znajomością zasad bezpieczeństwa w ruchu”.

Kazus nr 5

Zasadnie przyjmuje się w orzecznictwie, że: „Sprawcą wypadku może być nie tylko kierujący, ale też osoba, która w jakikolwiek sposób zaimplementowała wolę, aby kierujący prowadził pojazd naruszając zasady bezpieczeństwa w ruchu i w efekcie powodując skutek opisany w art. 177 § 2 KK. Odpowiedzialność takiej osoby opiera się na konstrukcji tzw. sprawstwa rozszerzonego” (wyr. SA we Wrocławiu z 24.8.2016 r., II AKa 201/16, niepubl. z glosą krytyczną *K.J. Pawelca*, PnD 2017, Nr 3, s. 51–57).

Kazus nr 6

Zasadnicza problematyka:

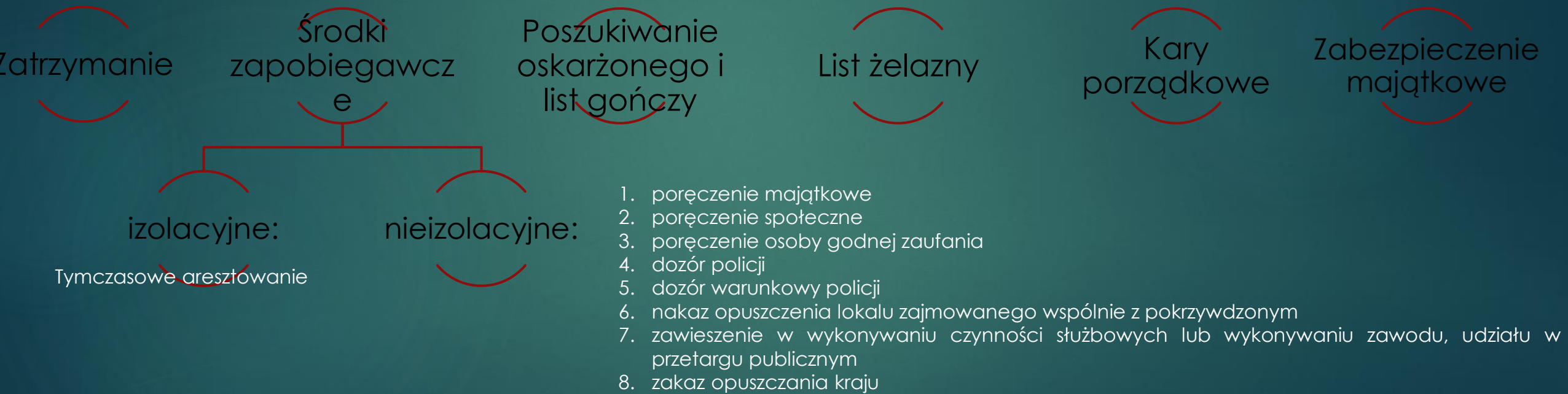
- 1) wypadek komunikacyjny;
- 2) prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości;
- 3) związek przyczynowy między obrażeniami ciała a naruszeniem zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym.

Środki przymusu procesowego

Katalog środków przymusu w kpk (dział VI)

Katalog środków zapobiegawczych

Izolacyjne

- Tymczasowe aresztowanie

Nieizolacyjne

- poręczenie majątkowe
- poręczenie społeczne
- poręczenie osoby godnej zaufania
- dozór policji
- dozór warunkowy policji
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym
- zawieszenie w wykonywaniu czynności służbowych lub wykonywaniu zawodu lub ubiegania się o zamówienia publiczne
- zakaz opuszczania kraju

Stosowanie środków zapobiegawczych

- ▶ Wyróżnia się dwie przesłanki stosowania środków zapobiegawczych:

1. ogólna – art. 249 § 1
2. szczególne – art. 258

Aby w konkretnej sytuacji można było stosować środki zapobiegawcze, konieczne jest zaistnienie przesłanki ogólnej i co najmniej jednej przesłanki szczególnej.

- ▶ Przesłanki stosowania środków zapobiegawczych można podzielić na pozytywne i negatywne.
- ▶ **Przesłanki negatywne** to brak dowodów wskazujących na istnienie przesłanek ogólnej lub szczególnej. Np. brak dowodów pozwalających na przyjęcie, że istnieje duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu przez oskarżonego lub brak dowodów wskazujących na obawę ucieczki lub ukrycia się oskarżonego.
- ▶ Art. 259 k.p.k. – zakazy stosowania tymczasowego aresztowania.

Tymczasowe aresztowanie

Tymczasowe aresztowanie to **pro wizoryczne pozbawienie wolności oskarżonego, celem zabezpieczenia warunków prawidłowego toku postępowania**. Może nastąpić gdy – zgodnie z art. 249 § 1 k.p.k. zachodzi duże prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu zabronionego. Oprócz przesłanki ogólnej, muszą zostać spełnione dodatkowe warunki:

1. **zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego**, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
2. zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne – **obawa matactwa**
3. oskarżonemu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata;
4. wyjątkowo, można stosować tymczasowe aresztowanie, gdy zachodzi **uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził** tzw. areszt prewencyjny

Kazusy

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

- 1) zasadność zastosowania środka zapobiegawczego;
- 2) przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania,
- 3) możliwość zastosowania tymczasowego aresztowania w sytuacji, gdy podejrzany odbywa karę pozbawienia wolności w innej sprawie;
- 4) samodzielność przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k.

Kazus nr 1

Zwróć uwagę na:

- 1) uchwałę SN z dnia 19 stycznia 2012r., I KZP 18/11, LEX nr 1102081;
- 2) postanowienie SA w Krakowie z dnia 5 maja 2016r., II AKz 151/16, LEX nr 2031143;
- 3) J. Skorupka, *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 19 stycznia 2012r., I KZP 18/11*, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2012, nr 7-8, s. 546-549;
- 4) J. Skorupka, *O niekonstytucyjności art. 258 § 2 k.p.k.*, *Państwo i Prawo* 2018, nr 3, s. 5-18.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) przesłanki stosowania środków zapobiegawczych, ze szczególnym uwzględnieniem tymczasowego aresztowania;
- 2) przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych;
- 3) przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. a czyn zarzucony podejrzanemu.

Kazus nr 2

Zwróć uwagę na:

- 1) art. 249 § 1 k.p.k.;
- 2) postanowienie SA w Lublinie z dnia 13 maja 2009r., II AKz 272/09 (zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 3);
- 3) postanowienie SA w Warszawie z dnia 11 sierpnia 2009r., II AKz 1006/09 (zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 4);
- 4) postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 16 maja 2018r., II Akz 307/18 (zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 8);

Kazus nr 2

- 5) art. 258 § 2 k.p.k.
- 6) postanowienie SA w Katowicach z dnia 18 lutego 2009r., II AKz 110/09 (**zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 5**) – teza kontrowersyjna;
- 7) uchwała SN, I KZP 23/10 **zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 6**) – teza przeciwna do poprzedniego orzeczenia;
- 8) Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi - II Wydział Karny z dnia 25 marca 2014 r., II AKa 6/14, Legalis nr 831413

Teza: „*Dostateczne uprawdopodobnienie stanowi niewątpliwie niższy stopień prawdopodobieństwa popełnienia zarzucanego czynu niż duże prawdopodobieństwo, o którym mowa w przepisie art. 249 § 1 KPK*”.

Kazus nr 3

Zasadnicza problematyka:

- 1) środki zapobiegawcze izolacyjne i nieizolacyjne;
- 2) art. 258 § 2 k.p.k. jako przesłanka szczególna tymczasowego aresztowania po wydaniu wyroku przez Sąd I instancji;
- 3) możliwość jednoczesnego stosowania tymczasowego aresztowania i środków nieizolacyjnych.

Kazus nr 3

Zwróć uwagę na:

- 1) Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 maja 1996 r., II AKz 387/96, Legalis nr 41693

Teza: „Z brzmienia art. 225 k.p.k. <obecnie podobne, choć nie takie same brzmienie ma art. 257 § 1 k.p.k.> wynika, że stosowaniu najsurowszego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania przeciwstawiono możliwość stosowania jednego ze środków łagodniejszych lub obu tych środków łącznie. Oznacza to z kolei, iż tymczasowe aresztowanie nie może współistnieć z innym środkiem zapobiegawczym, do których to środków należy poręczenie majątkowe”.

Kazus nr 3

2) Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 22 stycznia 2003 r., I KZP 36/02, Legalis nr 55868

Teza: „Zastosowanie wobec oskarżonego, względem którego jest już stosowane poręczenie majątkowe, środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania bez zawarcia w postanowieniu wzmianki o uchyleniu poręczenia majątkowego albo o jego zmianie na tymczasowe aresztowanie, wywołuje ten skutek, że stosowane poręczenie majątkowe ustaje z chwilą rozpoczęcia efektywnego wykonywania tymczasowego aresztowania, tj. z chwilą osadzenia oskarżonego, a nie z chwilą wydania lub uprawomocnienia się postanowienia o zastosowaniu tego środka”.

Kazus nr 4

Zasadnicza problematyka:

- 1) ukrywanie się podejrzanego;
- 2) zawieszenie postępowania;
- 3) możliwość stosowania środków zapobiegawczych w trakcie zawieszenia postępowania;
- 4) list gończy.

Kazus nr 5

Zasadnicza problematyka:

- 1) przedłużanie tymczasowego aresztowania – art. 263 k.p.k.;
  - 2) kaskadowość terminów przedłużenia TA;
  - 3) dodatkowe przesłanki przedłużenia TA;
  - 4) nadmierne korzystanie z uprawnień procesowych.
- ▶ Zwróć uwagę na: II AKp 8/10 postanowienie SA w Katowicach z 27 stycznia 2010r., LEX nr 574486 – teza nr 14 w zbiorze orzeczeń.